

Nové riziko pro řadu plodin v Evropě

Zavíječ *Elasmopalpus lignosellus* je polyfágním škůdcem, pocházejícím z amerického kontinentu, který byl nedávno, v roce 2019, zachycen v Irsku a ve Spojeném království v zásilce chřestu dovezeného z Peru. V případě zavlečení na evropský kontinent může tento zavíječ představovat riziko pro celou řadu zde pěstovaných plodin.

Zavíječ *Elasmopalpus lignosellus* taxonomicky náleží do řádu motýli (Lepidoptera), čeledi zavíječovití (Pyralidae). Jedná se o polyfágního škůdce, který napadá celou řadu hospodářsky významných plodin, jako jsou pšenice setá, kukuřice setá, sója luštinatá, fazol obecný, třtinovník cukrový, čirok dvoubarevný a podzemnice olejná. Odborná literatura uvádí výskyty škůdce též na dalších pěstovaných plodinách, jako jsou oves setý, ječmen setý, žito seté, řepa obecná, brukev řepák, paprika, meloun cukrový, šáchor jedlý, bavlník, povíjnice batátová, len setý, lilek rajče, rýže setá, hrách setý a vigna.

Housenka zavíječe *Elasmopalpus lignosellus*

V 80. letech minulého století byl na Floridě zaznamenán též jako škůdce působící rozsáhlý úhyn sazenic v lesních školkách, a to na druzích *Cornus florida* (dřín květnatý), *Cupressus arizonica* (cypríš arizonský), *Juniperus silicicola*, *Platanus occidentalis* (platan západní), *Robinia pseudoacacia* (trnovník akát), *Taxodium distichum* (tisovec dvouřadý) a na zástupcích rodu *Pinus* (borovice).

E. lignosellus se též může vyskytovat na plevných druzích, jako jsou *Aristida stricta*, *Avena fatua* (oves hluchý), *Cynodon dactylon* (troskut prstnatý),

Cyperus rotundus (šáchor hlíznatý), *Digitaria sanguinalis* (rosička krvavá), *Eleusine indica* (kalužnice indická) a *Hydrochloa carolinensis*.

Výskyt tohoto zavíječe byl dosud zaznamenán pouze na americkém kontinentu, v následujících částech a zemích – v Severní Americe (Mexiko, USA), ve Střední Americe a Karibiku (Barbados, Bermudy, Kostarika, Kuba, Salvador, Guatemala, Jamajka, Nikaragua, Panama, Trinidad a Tobago, Portoriko) a v Jižní Americe (Argentina, Bolívie, Brazílie, Chile, Kolumbie, Francouzská Guyana, Paraguay, Peru, Uruguay, Venezuela). Odborná literatura sice uvádí jeden záznam o výskytu škůdce v Asii (Vietnam), ale jelikož nebyl tento výskyt dosud potvrzen žádnými dalšími zdroji, je považován za pochybný a oficiálně se neuvádí.

Biologie a symptomy výskytu škůdce

E. lignosellus je semi-subteránní škůdce (část svého vývoje prodělává v zemi). Škody působí housenky, které vyžirají chodbičky ve stoncích či stéblech hostitelských rostlin. Obvykle housenky napadají stonky u jejich báze nebo přímo pod povrchem půdy, poté postupují stonkem směrem nahoru, přičemž jejich požerky částečně vyplňují chodbičky. Jedním z prvních symptomů výskytu škůdce je vadnutí rostlin, které může být doprovázeno zakrslým růstem, deformacemi a posléze i úhynem napadených rostlin. U některých plodin (např. u podzemnice olejné a fazolu) může škůdce napadat lusky. Obecně jsou rostliny napadené zavíječem náchylnější k sekundárním houbovým nebo bakteriálním infekcím.

E. lignosellus má několik překrývajících se generací během roku. V USA

Dospělec zavíječe *Elasmopalpus lignosellus*

má škůdce tři až čtyři generace a je aktivní od června do listopadu. Předpokládá se, že přezimuje ve stadiu housenky nebo kukly. Zdá se, že je schopen se přizpůsobit písčitému půdám, stejně tak teplým a suchým klimatickým podmínkám. Vajíčka (0,6 mm dlouhá a 0,4 mm široká) jsou většinou nakladena v zemi – v blízkosti rostlin (v hloubce až 2 mm); nebo na spodních listech či spodních částech stonků. Housenky po vylíhnutí spřádají z vláken, zeminy a požerků malé trubičkovité schránky, v nichž žijí, v blízkosti kořenového krčku. Housenky tráví většinu svého života v těchto útvech v půdě, přemisťují se k rostlinám, do kterých se zavrtávají a během svého vývoje spřádají nové trubičky. Výskyt těchto trubiček v zemi u báze stonků je jedním z indikátorů přítomnosti škůdce. Počet instarů housenky se liší od 5 do 9, v závislosti na environmentálních podmínkách. Když je vývoj housenek dokončen, zakuklí se do kokonu na konci trubičky nebo v půdě. Dospělci jsou relativně malí motýlci (s rozpětím křídel 17–22 mm), s výrazným sexuálním dimorfismem.

Způsoby šíření škůdce a možnosti ochrany

Dospělí motýlci umí létat, ale podrobnější údaje o letových schop-

nostech škůdce chybí. Za hlavní cestu šíření na delší vzdálenosti je považován obchod s napadenými rostlinami či jejich částmi. Riziko představují zejména rostliny určené k pěstování, plody a zelenina (stonky a lusky), řezané květiny a větve (stonky) hostitelských rostlin, zřejmě i zemina, ze zemí s výskytem zavíječe *E. lignosellus*.

Kvůli skrytému způsobu života housenek je ochrana proti tomuto škůdci poměrně složitá a spočívá především v kombinaci pěstebních, biologických a chemických kontrolních opatření. Patří sem především vizuální inspekce porostů plodin, vhodně zvolená a načasovaná zálaha, využití biologické ochrany rostlin (např. feromonových lapačů a půdních bakterií), šlechtění rostlin na odolnost proti napadení tímto zavíječem a aplikace povolených chemických přípravků na ochranu rostlin. Vzhledem k širokému okruhu hostitelských rostlin zavíječe *Elasmopalpus lignosellus* a potenciálním škodám, které může způsobit na řadě významných hospodářských plodin, je žádoucí zabránit jeho zavlečení na evropský kontinent. *

Dr. Ing. Zdeněk Chromý,
Ústřední kontrolní a zkušební ústav
zemědělský, Brno
Zdroj fotografií: www.eppo.org